

SOLVITA LABANAUSKIENĖ

Lietuvių kalbos institutas

SINTAKSĖS KLAIDOS VILNIAUS APSKRITIES ABITURIENTŲ RAŠINIUOSE

ESMINIAI ŽODŽIAI: sintaksė, linksniai, prielinksniai, polinksniai, padalyviai, sakinių sandaros ydos.

ĮVADINĖS PASTABOS

Pastaraisiais metais daug kalbama apie vis prasčiau rašančius mokinius ir studentus, negerėjančius lietuvių kalbos ir literatūros brandos egzamino rezultatus¹. Todėl kyla poreikis nuodugniai išnagrinėjus atskirų Lietuvos apskričių valstybinio lietuvių kalbos ir literatūros brandos egzamino darbus, ieškoti priežasčių, kodėl taip yra, ir sprendimų, kaip pagerinti padėtį.

2015 m.² iš Nacionalinio egzaminų centro gavus 2014 m. valstybinio lietuvių kalbos ir literatūros brandos egzamino 2000 abiturientų rašinių, pradėtas tyrimas. Tyrėjai rašinius suskirstė pagal 10 Lietuvos apskričių. Šiuo metu šie rašiniai (vertintojų netaisyti egzemplioriai) nagrinėjami rašybos, skyrybos, sintaksės ir leksikos aspektais.

Straipsnyje tiriami 238 Vilniaus apskrities abiturientų, kurie mokėsi mokyklose tautinių mažumų kalbomis (119) ir mokyklose lietuvių mokomąja kalba (119), rašiniai. Tyrimo objektas – šiuose rašiniuose rastos sintaksės klaidos. Straipsnio tikslas – išanalizuoti valstybinio lietuvių kalbos ir literatūros brandos egzamino rašinius laisvai pasirinkta tema, nustatyti dėsningas sintaksės klaidas, išsiaiškinti tautinių mažumų ir lietuviškų mokyklų lietuvių kalbos brandos egzamino darbų sintaksės klaidų panašumus ir skirtumus, mėginti nustatyti šių klaidų priežastis.

Straipsnyje naudojami aprašomasis statistinis ir lyginamasis metodai.

¹ Nacionalinio egzaminų centro duomenimis, 2014–2015 metais šio egzamino neišlaikė apie 10 proc. abiturientų.

² Dar žr. Solvitos Labanauskienės straipsnį „Būdingiausios sintaksės klaidos Pietų Aukštaitijos abiturientų rašiniuose“ 88-ajame *Bendrinės kalbos* tome.

TYRIMO DUOMENYS

Kalbos taisyklingumo (humanitarinių, gamtos ir tikslųjų mokslų sričių tekstų) tyrimai atliekami nuolat. Valstybinė lietuvių kalbos komisija (toliau – VLKK) atliko 2010–2012 m. išleistų aukštųjų mokyklų vadovėlių kalbos patikrą. Nustatyta, kad daugiausia vadovėliuose nepaisyta skyrybos taisyklių (35 proc. visų klaidų). Tai rodo, kad nesuvokiama sintaksinių ryšių, todėl sintaksės klaidos pagal gausumą atsidūrė antroje vietoje (24 proc.). Tai ne tik linksnių ir prielinksnių vartojimo, bet ir sakinių dėmenų siejimo klaidos, temos ir remos nepaisymas (Urnėžiūtė 2015: 14–15). 2013 m. aukštųjų mokyklų VLKK tyrimui pateiktuose baigiamuosiuose magistro darbuose kalbos normų pažeidimų didžiąją dalį (60 proc.) sudaro sintaksės klaidos (netaisyklingas linksnių, prielinksnių, dalyvių ir padalyvių vartojimas, netinkamas sakinių ir žodžių junginių sudarymas) (Urnėžiūtė 2015: 18).

VLKK taip pat vertina bendrojo lavinimo dalykų vadovėlių (nuo 2003 m.) ir profesinio mokymo(si) vadovėlių (nuo 2007 m.) rankraščių kalbą (plačiau apie tyrimą žr. www.vlkk.lt). Atkreiptinas dėmesys, kad ir čia daugiausia rasta sintaksės klaidų.

Gimtosios kalbos žurnale, skirtame redaktoriams, kalbos tvarkytojams, dėstytojams ir mokytojams bei kitų specialybių atstovams, vertinama ir recenzuojama įvairios paskirties leidinių kalba. Recenzijose atsispindi dažniausiai daromos gramatikos klaidos, o sintaksė – viena iš plačiausiai aptariamų sričių.

Šiuos tyrimus papildė ir aprašomasis Vilniaus apskrities abiturientų rašinių sintaksės klaidų tyrimas. Skiriant taisyklingą ir netaisyklingą sintaksinę vartoseną buvo remtasi *Kalbos patarimuose* pateiktų įvairuojančių sintaksės reiškinių vertinimu (straipsnyje kalbos klaidomis laikyti vengtini ir neteiktini variantai), taip pat *2014 m. baigiamųjų darbų kalbos vertinimo aprašu*.

Straipsnyje cituojami Vilniaus apskrities mokinių rašiniai žymimi kodais: VATM – Vilniaus apskrities tautinių mažumų mokyklų abiturientų, arba kitakalbių; VA – Vilniaus apskrities lietuviškų mokyklų, arba gimtakalbių³, rašiniai. Cituojamuose pavyzdžiuose taisomos tik aptariamoms klaidos; kitos klaidos ir stiliaus trūkumai netaisomi, sakiniai palikti autentiški.

Kiekvieno rašinio tekstą vidutiniškai sudaro trys puslapiai (500–600 žodžių). Pažymėtina, kad iš 238 rašinių 16-os tautinių mažumų ir 28-ių lietuviškų mokyklų

³ Dėl tyrimo patogumo šis moksleivių skirstymas į gimtakalbius ir kitakalbius yra sąlyginis (mokyklas mokomąją lietuvių kalbą lanko ir tautinių mažumų atstovai).

moksleivių darbuose nerasta nė vienos sintaksės klaidos. Rastos sintaksės klaidos skirstomos į tris tipus: linksnių, prielinksnių ir polinksnių vartojimo bei sakinių sandaros ydos (žr. 1 lentelę).

1 LENTELE. Kitakalbių ir gimtakalbių abiturientų daromų klaidų statistika

	Klaidos tipas	Kitakalbių daromos klaidos		Gimtakalbių daromos klaidos	
		Klaidų skaičius	Procentai	Klaidų skaičius	Procentai
1.	Linksnių klaidos	107	56,3	79	60,8
2.	Prielinksnių ir polinksnių klaidos	36	19	21	16,1
3.	Sakinių sandaros klaidos	47	24,7	30	23,1
	Iš viso:	190		130	

Atlikus statistinių duomenų analizę paaiškėjo trys dalykai:

- 1) kitakalbiai daro trečdaliu daugiau klaidų;
- 2) dažniausios yra linksnių klaidos – (jos sudaro apie 56,3 proc. (VATM) ir maždaug 60,8 proc. (VA) visų sintaksės klaidų);
- 3) mažiausiai rasta prielinksnių ir polinksnių klaidų (apie 19 proc. ir maždaug 16,1 proc.).

Išskirtos klaidų grupės toliau aptariamos pagal dažnumą.

1. LINKSNIŲ VARTOJIMO KLAI DOS

Pastebėta, kad tautinių mažumų mokyklų moksleivių darbuose dažniausiai klaidingai sudaromi žodžių junginiai, parenkant netinkamą linksnį. Rastos linksnių klaidos skirstomos smulkiau (žr. 2 lentelę).

2 LENTELĖ. Kitakalbių ir gimtakalbių abiturientų daromų linksnių klaidų statistika

Klaidos potipis	Kitakalbių daromos klaidos		Gimtakalbių daromos klaidos		Pavyzdys
	Klaidų skaičius	Procentai	Klaidų skaičius	Procentai	
a) vardininko klaidos	1	0,9	-	-	<i>gyvenimo kelyje pasirodo sunkumai</i>
b) naudininko klaidos	4	3,7	-	-	<i>dėka jai</i>
c) galininko klaidos	19	17,8	1	1,3	<i>padovanodavo bičių pagamintą medų</i>
d) įnagininko klaidos	19	17,8	2	2,5	<i>vienu tokiu veikėju buvo</i>
e) vietininko klaidos	26	24,3	32	40,5	<i>galutiniame rezultate pastebima tai...</i>
f) dvejbinių linksnių klaidos	38	35,5	44	55,7	<i>gali pasijusti kilniais</i>
Iš viso:	107		79		

Iš 1 lentelės matyti, kad abiejų tipų mokyklų abiturientų rašiniuose daugiausia yra daroma dvejbinių linksnių klaidų, tiesa, jų daugiau daro gimtakalbiai. Mažiau, bet taip pat gana dažnai moksleiviai klysta netaisyklingai vartodami vietininko linksnį. Ir šiuo atveju lietuviškų mokyklų abiturientų darbuose tokio tipo klaidų yra daugiau. Tautinių mažumų mokyklų abiturientų rašiniuose gausu įnagininko ir galininko vartojimo klaidų, o mažiausią dalį sudaro vardininko ir naudininko klaidos, kurios visai nebūdingos lietuviškų mokyklų moksleivių rašiniams.

1.1. Tyrimo duomenys rodo, kad viena bendra moksleivių problema – nemokama vartoti dvejbinių linksnių, t. y. pasirenkamas netaisyklingas įnagininkas vietoj kitų linksnių. Būdvardžių ir būdvardiškai vartojamų žodžių įnagininkas rašiniuose būviui

reikšti netaisyklingai vartojamas vietoj dvejetainio: a) vardininko; b) kilmininko, c) naudininko ir d) galininko, pvz.:

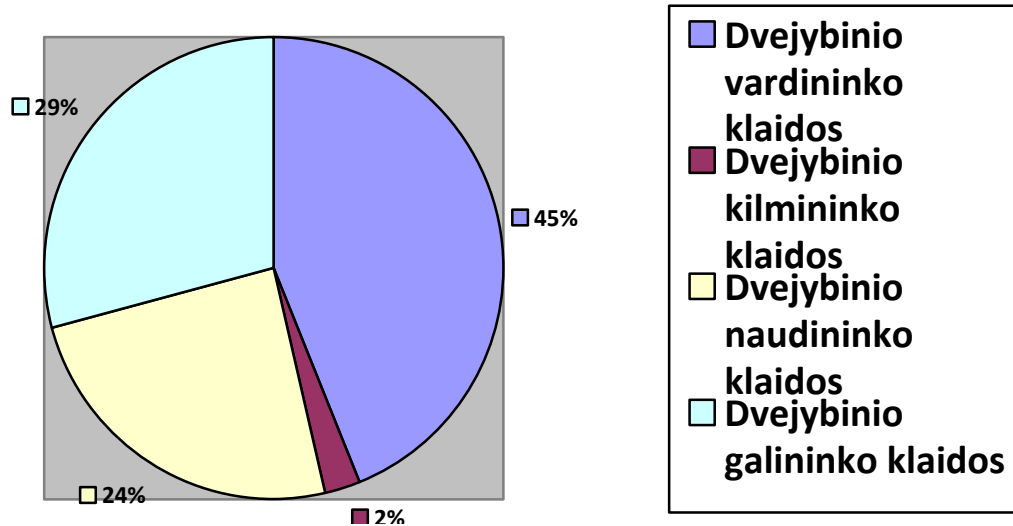
a) Įsimylėjęs žmogus nori tobulėti, kurti, džiaugtis, **būti laimingu** (= laimingas) (VATM 29); <...> Sruoga **tapo morališkai stipresniu** (= stipresnis), kas ir padėjo jam surasti asmenybės laisvę ir sukurti nuostabų kūrinių „Dievų miškas“ (VATM 85); Manau, šis kūrinys parodo, kad ne visi žmonės mylint moka **pasilikti kilniais** (= kilnūs) (VATM 182); Jis mano, kad **laimingu** (= laimingas) **būsiąs** tik jis, o Elena tuo metu tik kankintųsi matydama, kaip Garšvą išstinka ligos priepuoliai (VA 10); Taip pat lietuvių literatūros herojai, **norėdami būti laisvais** (= būti laisvi), yra priversti priešintis socialinėms normoms ir maištauti prieš visuomenę (VA12); <...> Liudas Vasaris pats per daug **nebūdamas religingu** (= religingas) tėvų pastumiamas įstoja į kunigų seminariją (VA 71);

b) Taigi iš šio kūrinio mes vėl puikiai matome, kad meilė žmogaus **nedaro nei kilnesniu, nei geresniu** (= nei kilnesnio, nei geresnio) (VA 17); Taigi meilė dažnai žmogaus **nedaro kilniu** (= kilnaus), jeigu ji tampa „prisemta“ pavydo, neištikimybės <...> (VA 28);

c) Vieniems tai yra gyvenimo tikslas, kitiems – paprastas jausmas, kuris tiesiog **padeda** žmogui **tapti laimingu** (= laimingam) (VATM 182); Svarbiausiu uždaviniu tampa tapti geresniu žmogumi, **nebūti abejingu** (= abejingam) kitų atžvilgiu (VATM 1525); Juk **būti kilniu, reiškia būti doru, tyru, keliančiu pagarbą** (= būti kilniam reiškia būti doram, tyram, keliančiam pagarbą) (VA 10); **Norint būti laimingu** (= laimingam), reikia mylėti ir būti mylimiems (VA 13); Laisvė – tai **būti nepriklausomu, nesuvaržytu** (= nepriklausomam, nesuvaržytam) (VA 22); Meilė – šilta, maloni, ji glosto sielą, padeda atrasti save, **jaustis stipresniu** (= stipresniam) (VA 22); Vadinasi, kad prisiminimai, kurie gyvena mumyse apie artimuosius žmones, **padeda nesijausti vienišais** (= vienišiams) (VA 68); <...> ypač meilė tampa tvirta atrama, leidžianti nepasiduoti ir **išlikti žmonišku** (= žmoniškam) net absurdiškiausiose situacijose <...> (VA 87);

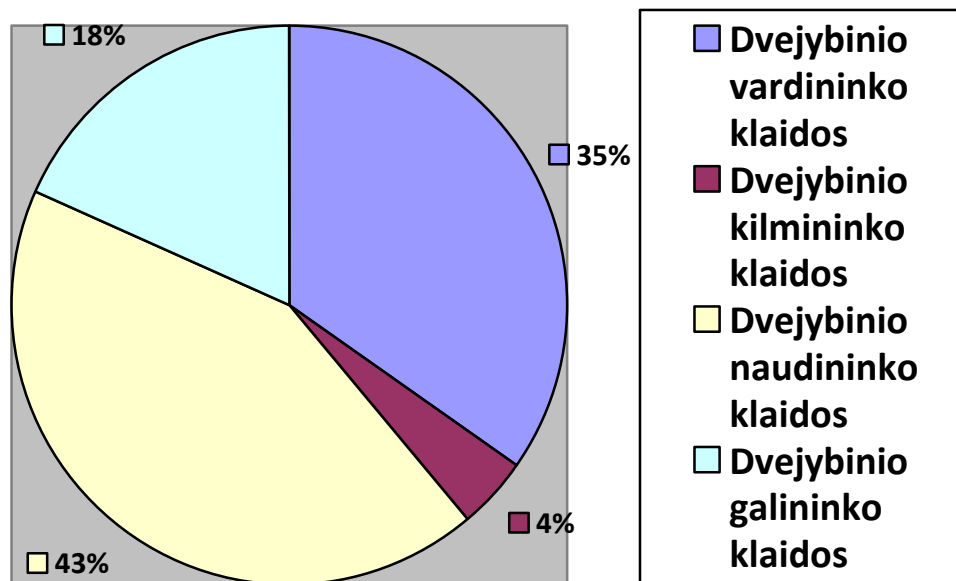
d) Mykoliuko meilė Severiutei, mano nuomone, **padarydavo** vaikino **dieną šviesia, laiminga** (= šviesią, laimingą) (VATM 32); Meilė sugeba pakeisti kiekvieną žmogų, **sugeba padaryti** žmogų **geresniu, švelnesniu, kilnesniu** (= geresnį, švelnesnį, kilnesnį) (VATM 50); Šis šiltas jausmas keičia žmogų, **daro jį geresniu** (= geresnį) (VA 1); Dori darbai atlikti nuostabiausia jausmo dėka **padaro** žmones **geresniais** (= padaro žmones geresnius) (VA 6); Pažiūrėkit į tuos žmones, kurie kasdienybėje jaučiasi laimingi, kas kasdienybėje **padaro** juos **laimingais** (= padaro juos laimingus)? (VA 8).

Iš visų dvejetainių linksnių tautinių mažumų mokyklų moksleiviai rečiausiai vartoja kilmininką. Būdvardžių ir būdvardiškai vartojamų žodžių įnagininkas dažniausiai klaidingai vartojamas vietoj vardininko (žr. 1 pav.).

1 PAV. Dvejetainių linksnių klaidų dažnumas (procentais) tautinių mažumų mokyklų abiturientų rašiniuose

Gimtakalbių mokyklų moksleivių kalbos pavyzdžiai rodo, kad, skirtingai nei tautinių mažumų mokyklose, dažniausiai netinkamai vartojamas įnagininkas vietoj naudininko (žr. 2 pav.).

2 PAV. Dvejetainių linksnių klaidų dažnumas (procentais) lietuviškų mokyklų moksleivių rašiniuose

1.2. Nemažą dalį rastų sintaksės klaidų sudaro iš rusų kalbos nusižiūrėti netinkamai vartojami vietininkai. Rusų kalbos vietininkas turi daugiau reikšmių negu lietuvių kalbos vietininkas, jo dvi pagrindinės reikšmės yra vietos ir laiko (Šukys 1998b: 43). Rašiniuose dažnoki klaidingai laiko reikšmės vietininkai, pvz.:

Bet laiko bėgyje (= ilgainiui) giminių jausmai atšalo (VATM 78); Taigi B. Sruogos apysakoje „Dievų miškas“ vaizduojamos problemos buvo labai aktualios tų metų laikotarpyje (= tuo metu) (VATM 76); Juk pagrindinė veikėja Juozapota, dėl meilės Petriukui, kurį kūrinio bėgyje (= skaitydami kūrinį) mes sužinome, jog nužudo, išprotėja (VATM 50). Daug rečiau laiko reikšmės vietininką klaidingai vartoja lietuviškų mokyklų abiturientai, pvz.:

Meilė artimam, aplinkinių palaikymas ir užjautimas (= užuojauta), tobulėjimo ar kūrinijos vertinimas gyvenimo eigoje (= gyvenime) turi teikti pilnatvę (VA 2).

Keliuose lietuviškų mokyklų abiturientų lietuvių kalbos ir literatūros egzamino rašiniuose rasti nevertotini lietuvių kalbos vietininkai a) daikto būviui (būsenai), būdai; b) priešasčiai reikšti, pvz.:

a) <...> *teatralinėje uniformoje (= teatro drabužiais) kūrinio herojus jaučiasi it J. Štrauso operetės personažas (VA 116); Kūrinyje „Balta drobulė“ autorius stengiasi perteikti asmenybės laisvę įvairiose žmogaus laikysenose (= stengiasi įvairiai perteikti žmogaus asmenybės laisvę) (VA 53); <...> nuolatinis galvojimas apie senus prisiminimus nėra geras dalykas, nes jei gyvenome geroje sąlygose (= geromis sąlygomis), o dabar gyvename ne itin gerai, reikia galvoti į priekį <...> (VATM 124);*

b) *Visų pirma žmogaus atmintyje pasilieka matytas vaizdinys, kurio pasėkoje (= todėl) atsiranda ir jausmas, rodantis įvykio tikrumą (VA 60); Liudas Vasaris labai gerbė tėvus, juo nuomonę, tačiau to pasėkoje (= dėl to) žmogus praranda tikrą asmeninę laisvę (VA 71); Severiją galima vertinti kaip savanaudišką asmenybę, nes galutiniame rezultate (= galų gale) pastebima tai, kad ji pamilo Mykoliuką iš gailėsčio (VATM 286).*

Rasta sakinių, kuriuose netinkamai vartojamas veiksmažodinių daiktavardžių vietininkas. Pasak Jono Šukio, abstrakčiųjų daiktavardžių, ypač su priesaga *-imas (-ymas)* vietininkai netinka – juos reikia keisti pusdalyviu, padalyviu ar šalutiniu sakiniu (žr. Šukys 1998a: 297), pvz.:

Tad Agnės kilnumas atsiskleidžia jos susitaikyme ir nekovojime (= jai susitaikant ir nekovoiant) (VA 74); Tai atsiskleidžia ir jo vardo pasikeitime (= pasikeitus jo vardui) iš Mykoliuko į Dzidorių artoją, kuris yra gerbiamas visuomenėje (VA 87).

Netaisyklingai vartojami ir tokie verstiniai posakiai, kai nėra vietos reikšmės, – tokių atvejų daugiau rasta tautinių mažumų mokyklų moksleivių darbuose, pvz.:

*O kas galėtų jam **tame** (= tokiu atveju) padėti labiau negu meilė* (VATM 80); *Siužetas **slypi tame** (= toks), jog kartą eidami pro paštą susitikimo moteris ir vyras* (VATM 192); *<...> cigaretės ir alkoholis jam vienareikšmiškai gali **tame** (= tokiu atveju) padėti* (VATM 386); *Šiame kūrinyje kilnumas **slypi tame** (= parodo), jog meilė yra labai stipri jėga <...>* (VA 43).

Aktuali klaida – Vilniaus apskrities moksleivių rašiniuose dažnas einamasis vidaus vietininkas (iliatyvas) *vardan*, kuris ypač paplito dėl rusų kalbos įtakos ir vartotinas tik specialiuose posakiuose, pvz.:

*Labai dažnai žmonės pamiršta savo asmeninius norus ir **vardan** (= dėl) kitų laimės atsisako savarankiško pasirinkimo* (VATM 46); *Tik stiprus jausmas kaip meilė priverčia žmogų kitaip žiūrėti į pasaulį, daryti **vardan** (= dėl) jos tai, ko žmogus niekadoms neleistų sau* (VATM 80); *Šiame kūrinyje puikiai atsispindi pasinaudojimas ir apgavystė **vardan** (= dėl) meilės* (VA17); *Sunku džiaugtis savo laime, kai kitus darome nelaimingus **vardan** (= dėl) savo tikslų* (VA 92); *Nepaisydamas šių aplinkybių, Mykoliukas išsaugo savo nuolankumą, neima maištauti **vardan** (= dėl) savojo ego* (VA 119).

1.3. Esama galininko vartojimo klaidų. Kai galininkinis veiksmažodis gauna neiginį *ne-*, vartojamas vadinamasis neiginio kilmininkas, būdingas lietuvių kalbai (žr. Šukys 1998a: 107), tačiau kitakalbiai moksleiviai kartais netaisyklingai nusako neigimo santykius, pvz.:

*Atmintis – tai nepakartojamas jausmas, kuris padeda mums nepamiršti **daugumą** (= daugumos) dalykų <...>* (VATM 94); *Taigi matome, jog meilė suteikia žmogaus kasdienybei kilnumo, įsimylėjęs žmogus, nors ir atstumtas, bet vis tiek **nenusileidžia rankas** (= nenuleidžia rankų) <...>* (VATM 131).

Lietuviškų mokyklų abiturientų rašiniuose rastas tik vienas sakinytis, kuriame netaisyklingai vartojamas neiginio kilmininkas: *Tačiau **nepripažinus savo kaltes** (= kaltės)⁴ sąžinės balsas gali persekioti ir visą gyvenimą* (VA 16).

Retsykais abiturientai su kai kuriais veiksmažodžiais galininką pavartoja netaisyklingai, kadangi tie veiksmažodžiai valdo kitą linksnį, pvz.:

*Laisvės **temą atstovavę** (= temai atstovavę) autoriai Balys Sruoga, Antanas Škėma savo literatūroje parodo, kokia yra laisvės vertė ir reikšmė* (VA 53).

⁴ Tai gali būti ir rašybos klaida: vietoj *ė* parašyta *e*.

Kitakalbių moksleivių darbuose sakinių su galininko klaidomis aptikta apie 21 proc., gimtakalbių – vos 6 proc.

1.4. Kai kuriais atvejais VATM rašiniuose daiktavardžio įnagininkas vartojamas su veiksmažodžiu *būti* formomis, jis vengtinas nuolatiniam ar nekintamam būviui reikšti, pvz.:

<...> *taip pat mes ne visada esame savo likimo kalvoiais* (– *kalvoiai*) <...> (VATM 446); *Jo įkvėpimo objektu* (– *objektas*) *buvo Severiutė* (VATM 447); *XX amžius buvo sunkiu laikotarpiu* (– *sunkus laikotarpis*), *kadangi nuo 1939 metų iki 1945 metų vyko Antrasis pasaulinis karas* (VATM 448); *Ši apysaka yra geru pavyzdžiu* (– *geras pavyzdys*) *to, kad kokios bebūtų meilės galios, daug kas priklauso nuo žmogaus pasirinkimo* (VATM 449); <...> *nors pasitaiko dalis tokių žmonių, kurie yra savanoriais ir egoistais* (– *savanoriai ir egoistai*) <...> (VATM 506).

Vartodami įnagininką, tautinių mažumų mokyklų abiturientai kartais klysta, be reikalo pasirinkdami šį linksnį objektui reikšti su pilnį žyminčiais veiksmažodžiais, turinčiais priešdėlį *pri-*, pvz.:

Meilė – tai jausmas, kuris pripildo širdį šiltais jausmais (= *šiltų jausmų*) (VATM 1191).

Lietuviškų mokyklų abiturientų rašiniuose pasitaikė vienas atvejis, kai su veiksmažodžiu vartojamas įnagininkas, o ne naudininkas, kurio jis reikalauja:

Dvejus metus Balį Sruogą supanti erdvė buvo atgrasi, žmonės – prilyginami gyvuliais (= *gyvuliams*) <...> (VA 21).

Pateikti pavyzdžiai rodo, kad įnagininko klaidų dažniau daro kitakalbiai abiturientai.

1.5. Keletas naudininko klaidų rasta tautinių mažumų mokyklų moksleivių darbuose. Rečiau pasitaiko netaisyklingai vartojamas veiksmažodinių daiktavardžių naudininkas tikslui, paskirčiai reikšti, pvz.:

Meilė suteikia jėgų ir valios kilnaus tikslo siekimui (= *kilniam tikslui siekti*) (VATM 550).

Viename sakinyje netinkamai pavartotas naudininkas laikui reikšti, pvz.:

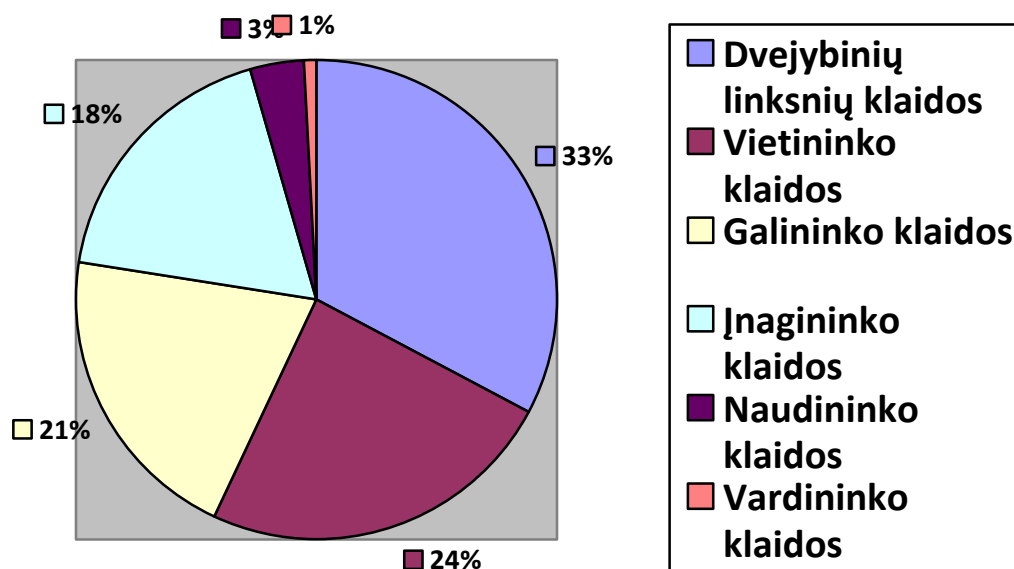
O būtent vidiniam galima pastebėti, ar tikrai individui meilė suteikia kilnumo kiekvienai dienai (= *kiekvieną dieną / kasdien*) (VATM 1522).

Apibendrinant pasakytina, kad kitakalbių rašiniuose pasitaiko įvairių naudininko klaidų, o gimtakalbių abiturientų darbuose jų nerasta.

1.6. Rečiausios rašiniuose vardininko klaidos, pavyzdžiui, kai vietoj dalies kilmininko klaidingai vartojamas vardininkas su veiksmazodžiu *pasirodyti*: *Kai gyvenimo kelyje pasirodo sunkumai* (= sunkumų), *žmonės dažnai griūna* <...> (VATM 283).

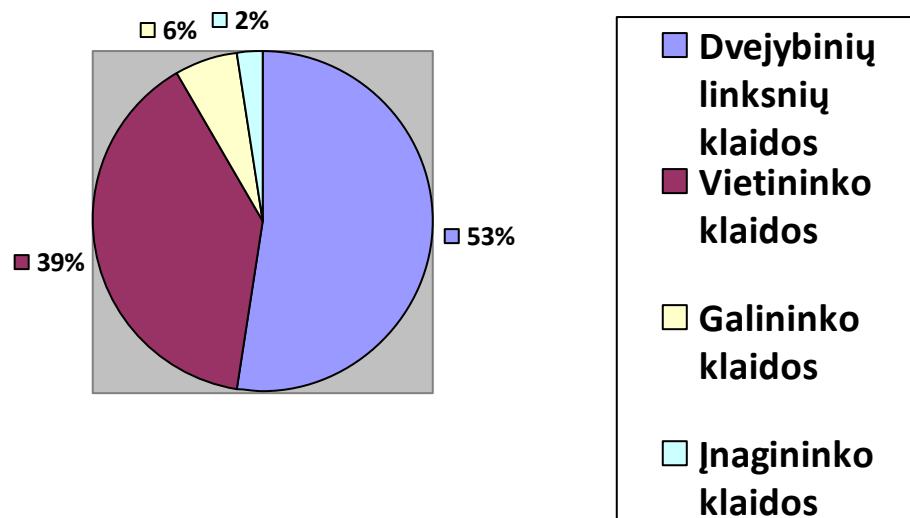
Lietuviškų mokyklų moksleivių rašiniuose vardininko klaidų nerasta.

Tautinių mažumų mokyklų abiturientų padarytų linksnių klaidų dažnumas parodytas žr. 3 pav.: dažnesnės klaidos yra dvejetainių linksnių (33 proc.), vietininko (24 proc.), galininko (21 proc.) ir įnagininko (18 proc.), o naudininko (3 proc.) ir vardininko (1 proc.) klaidos yra retos.

3 PAV. Linksnių klaidų dažnumas (procentais) VATM

Lietuviškų mokyklų moksleiviai daro mažiau sintaksės klaidų nei tautinių mažumų mokyklų moksleiviai. Gimtakalbių mokinių daromų sintaksės klaidų dažnis parodytas 4 pav.; akivaizdu, kad ypač gausu dvejetainių linksnių (53 proc.) ir vietininko (39 proc.) klaidų. Retai pasitaiko galininko (6 proc.) ir įnagininko (2 proc.) klaidų.

4 PAV. Linksnių klaidų dažnumas (procentais) VA

2. SAKINIŲ SANDAROS YDOS

Iš 3 lentelės duomenų matyti, kad tautinių mažumų mokyklų moksleiviai nemoka taisyklingai jungti sakinių ar sakinio dalių, o retai klysta pasirinkdami žodžių tvarką. Kitakalbių abiturientų rašiniuose nerasta dalyvių vartojimo klaidų.

3 LENTELE. Kitakalbių ir gimtakalbių abiturientų daromų klaidų statistika

Klaidos potipis	Kitakalbių daromos klaidos		Gimtakalbių daromos klaidos		Pavyzdys
	Klaidų skaičius	Procentai	Klaidų skaičius	Procentai	
a) dalyvio klaidos	-	-	1	3,3	<i>pasiryžę</i> <...> <i>nedvejoję pasiaukoti</i>
b) padalyvio klaidos	20	42,6	20	66,7	<i>apibendrinant noriu priminti</i>
c) pusdalyvio klaidos	5	10,6	1	3,3	<i>išdavė motiną uždarydamas ją</i>
d) sakinių ir sakinio dalių jungimo klaidos	20	42,6	6	20	<i>pasiryžęs viskam, kad tik pravesti</i>
f) žodžių tvarkos klaidos	2	4,2	2	6,7	<i>aukštinių ir siekimą savo tikslų</i>
Iš viso:	47		30		

Tolesniuose poskyriuose aptariamos dalyvio, padalyvio ir pusdalyvio vartojimo, sakinių ir sakinio dalių jungimo, žodžių tvarkos klaidos.

2.1. Sakiniai su taisytina padalyvio konstrukcija abiturientų rašiniuose sudaro gausiausią šios grupės klaidų dalį. Padalyvių klaidingai vartojami tada, kai reiškiami ne tokie pagrindinio ir šalutinio veiksmo santykiai, kokius padalyvis iš tikrųjų turėtų reikšti. Ten, kur du veiksmus atlieka tas pats veikėjas, vietoj padalyvio vartotinas pusdalyvis ar dalyvis (žr. KP S2: 14), pvz.:

Lyginant (= *Lygindami*) *Rapolą kūrinio pradžioje ir pabaigoje, mes galime aiškiai pajauti jo pasikeitimus <...>* (VATM 80); *Meilė priverčia* žmogų ne tik keisti savo pilką

kasdienybę, **duodant** (= suteikdama) jai grožio, spalvų, kilnumo <...> (VATM 81); <...> ketvirtą kartą Rusijos caro valdininkai jį kirto **nesigailint** (= nesigailėdami) (VATM 94); **Praleidus** visą savaitę kartu <...> (= Praleidę visą savaitę kartu), **nusprendžia** nuvažiuoti į Kauną (VATM 804).

Padalyvių klaidų taip pat gausiai daro ir lietuviškų mokyklų abiturientai, pvz.:

Artėjant karui, **vengiant** įtraukimo į kariuomenę (= vengdamas kariuomenės), **V. Mačernis grįžo** namo į gimtą Žemaitiją (VA 2); **Skaitant** (= Skaitydama) šį kūrinių **pastebėjau**, kad ne tik savo interesus žmonės linkę ginti, bet ir mylimo žmogaus orumą (VA 10); **Pamilus** (= Pamilę) **pradedame branginti** ne tik savo, bet ir mylimojo garbę (VA 10); **Taigi apibendrinus** (= apibendrinusi) viską **galiu atsakyti**, kodėl žmogaus atmintyje yra gyva tai, ko jau nėra (VA 11); **Apibendrinant** (= Apibendrindamas (-a)) **norėčiau pasakyti**, kad nesvarbu, kas tu esi <...>, visuomet turėtum elgtis taip, kaip tau sako širdis (VA 17); **Individas** – tai žmogus su principais, kurių laikosi net **esant** (= būdamas) tam nepalankioje aplinkoje (VA 50); **Vadinasi, norint būti kilniu** (= norėdamas būti kilnus), turi siekti tikros meilės ir **norint būti mylimam** (= norėdamas būti mylimas), turi pats kažką duoti (VA 99).

2.2. Pasitaiko sakinių, kuriuose nenorminė konstrukcija *kad* su bendratimi vartojama tikslui reikšti. Arnoldas Piročkinas (Piročkinas 1990: 95) nurodo, jog tokie ir panašūs pasakymai su *kad* slavų kalbose nėra klaida, todėl tautinių mažumų mokyklų abiturientų darbuose šių klaidų galima rasti ne vieną. Pvz.:

Poetas ir savo jausmą pavadino „meilyte“, kad pabraukti (= kad pabrėžtų) savo jautrumą ir švelnumą (VATM 29); *Aišku, nebūtina įsimylėti, kad šitaip jaustis* (= norint šitaip jaustis) (VATM 98); *Taigi, žmogaus gyvenime turėti savo meilę, artimą žmogų yra labai svarbu, kad nepalūžti* (= norint nepalūžti) (VATM 99); <...> *Tilius nebijo pikto vyro ir dėl meilės pasiruošęs kovoti iki pat galo, tik kad būti* (= kad tik galėtų būti) su tikrąja meile (VATM 191); *Ypač tos šviesos kartais trūksta žmonėms, kad būti laimingais* (= kurie nori būti laimingi) (VATM 247); *Veikėjas buvo priverstas dirbti Niujorko viešbutyje liftininku, kad išgyventi* (= kad išgyvenų) (VATM 299); *Šiais laikais tam, kad surasti* (= kad surastum) sau antrą pusę, nebūtina netgi išeiti iš namų (VATM 377); *Tam, kad iš tikrųjų mylėti, pajusti* (= mylėtum, pajustum) šį dangišką jausmą, reikia atsiduoti, o tai padaryti gali tik kilnus žmogus (VATM 669).

Pasakytina, jog abiturientų, kurie mokėsi mokyklose lietuvių mokomąją kalba, darbuose šio tipo klaida terasta viena:

<...> *padarius netinkamą sprendimą, prisiminti ir pasimokyti, **kad** gyvenime atėjus laikui **padaryti** (= padarytum) išvadas* (VA 20).

Iš Vilniaus apskrities abiturientų rašinių matyti, kad yra akivaizdus polinkis vietoj jungtuko *ir* vartoti *bei*. Jungtukas *bei* vis dažniau suvokiamas kaip jungtuko *ir* stilistinis pakaitas ir nepaisoma jungiamųjų dėmenų semantikos (Bielinskienė 2004: 123). Pvz.:

*Tačiau žmonės, siekdami išsilaisvinti, rizikuodami savo gyvenimais, įsineša pro geto vartus vokiečių ginklus, **bei** (– ir) rengia slaptą organizaciją* (VATM 46); *Taigi, Jurgio Kunčino romano herojus niekada nepamiršta Tūlos **bei** (– ir) jaučia jai meilę* (VATM 47); <...> *tai nepaprastai stipri meilės savybė – prasmės bei kilnumo suteikimas, **bei** (– ir) sugebėjimas ištraukti žmogų net iš pačios tamsiausios neivilties* (VATM 80); *Ar žmogus neturėtų pasilikti savo tėvynėje **bei** (– ir) ją mylėti, saugoti bei puoselėti?* (VA 21); *Tai yra būti mylimam, suprastam **bei** (– ir) palaikomam sunkią minutę, kuomet tikrai reikia patarimo ar tiesiog paprasto apsikabinimo, galinčio nuraminti ar paguosti* (VA 32).

Pasitaikė atvejų, kai netaisyklingai jungiami žodžiai ar sakiniai, pvz.:

*Nesvarbu, kad patirtas išgyvenimas buvo seniai, jis yra patiriamas **vėl ir vėl** (= dar kartą)* (VA 97); *Žmogus pradeda nykti ir miršta greičiau negu tie žmonės, kurie **myli. Nes** (= myli, nes) meilė duoda stiprybės išgyventi* (VATM 247); <...> *mums reikalinga žinoti, kad esame šiame pasaulyje kažkam **svarbūs. Nes** (= svarbūs, nes) kai nebesijaučiame saugūs ir mylimi, mūsų asmenybė pradeda menkti* (VA 92); *Tuomet Mykoliuko sieloje atsibunda **viltis, o taip pat** (= viltis ir) kilnumas* (VATM 1993).

2.3. Kai kuriuose tautinių mažumų ir lietuviškų mokyklų abiturientų rašiniuose pažeidžiama žodžių tvarka – nederinamąjį pažyminį vartojant po pažymimojo žodžio, pvz.:

*Jis buvo tik maža **detalė viešbučio mechanizmo** (= viešbučio mechanizmo detalė)* (VATM 299); *Pagrindinį **aukštinių ir siekimą savo tikslų** padaro meilė (= Dėl meilės iš esmės aukštinami savi tikslai ir jų siekiama)* (VATM 495);

Taigi, remiantis tiriamąja medžiaga, galima teigti, kad lietuvių kalbai būdingos žodžių tvarkos sakiniuose yra laikomasi.

2.4. Dažnai pusdalyviai klaidingai vartojami, kai jie netinka nusakyti aplinkybės veiksmui, kuris vyksta ne tuo metu kaip tarinio veiksmas, pvz.:

<...> *mamatė **turėjo galimybę pakeisti** savo gyvenimą, **pradėdama** (= turėjo galimybę pakeisti savo gyvenimą ir pradėti) jį su ponu Janavičiumi – vyru, turinčiu tokias pačias vertybes kaip mamatė* (VA 74).

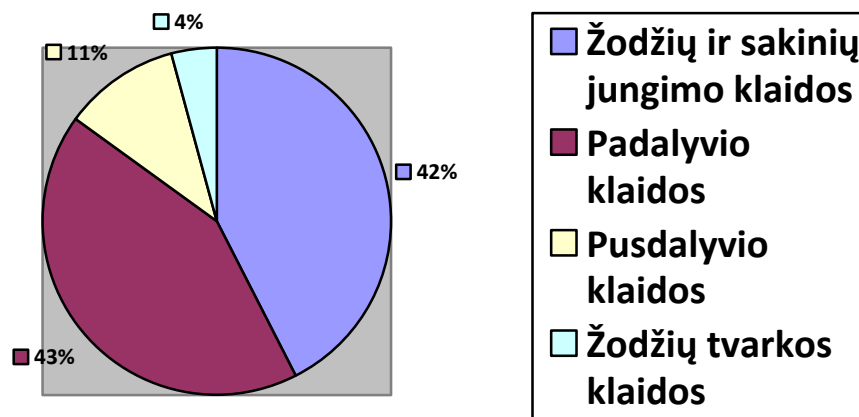
Šiuo atveju klysta ne tik kitakalbiai, bet ir gimtakalbiai abiturientai, pvz.:

Kaip jie patys sakė, jog tiek sėkmingas skrydis, tiek galima katastrofa **sustiprins** Lietuvos sūnų dvasią, **įkvėpdama** (= sustiprins Lietuvos sūnų dvasią ir įkvėps) naujiems žygdarbiams (VATM 89); <...> **nekovoja** už savo laimę, tuo pačiu **nesuteikdamas** (= ir šitaip nesuteikia) savo kasdienybei kilnumo (VATM 804); Doveika **nušovė** Tilių, taip **padarydamas** (= **nušovė** Tilių ir **padarė**) galą santykiams tarp jo ir Monikos (VATM 821).

Kartais gimtakalbiai moksleiviai rašiniuose neapdairiai vartoja dalyvius, pvz.:

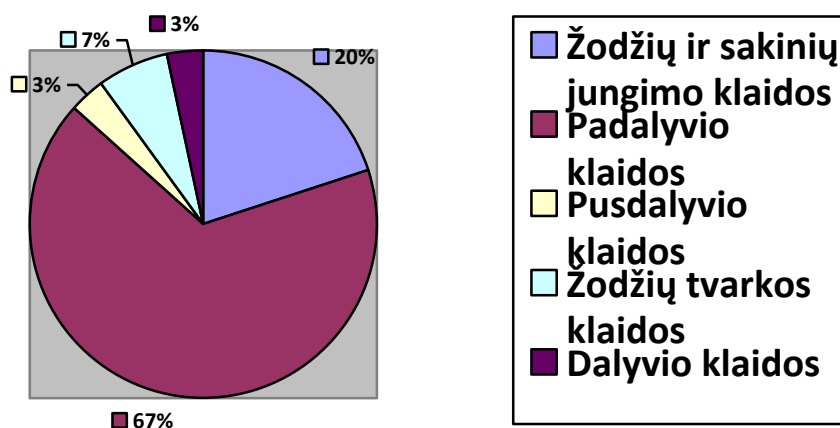
<...> tiek Sam'as, tiek Dean'as **pasiryžę** bet kurią sekundę ir bet kokia kaina ilgai **nedvejoję** (= nedvejodami) pasiaukoti dėl vienas kito (VA 108).

Dalyvių klaidų nerasta kitakalbių moksleivių darbuose.

5 PAV. Sakinio sandaros klaidų dažnumas (procentais) VATM

Iš sintaksės dalykų tautinių mažumų mokyklų moksleiviams sunkiausia taisyklingai vartoti padalyvius ir tinkamai jungti žodžius bei sakinius (žr. 5 pav.). Tiek pat padalyvio klaidų rasta ir lietuviškų mokyklų abiturientų rašiniuose (žr. 6 pav.), tačiau juose mažiau sakinių ir sakinio dalių jungimo klaidų. Kaip pastebėta, rečiausios yra dalyvio ir pusdalyvio vartojimo klaidos.

6 PAV. Sakinio sandaros klaidų dažnumas (procentais) VA

3. PRIELINKSNIŲ IR POLINKSNIŲ VARTOJIMO KLAIDOS

Netaisyklingų prielinksninių ir polinksninių konstrukcijų, kaip ir buvo minėta, pasitaikė mažiausiai (žr. 4 lentelę).

4 LENTELĖ. Kitakalbių ir gimtakalbių abiturientų daromų prielinksnių ir polinksnių klaidų statistika

Klaidos potipis	Kitakalbių daromos klaidos		Gimtakalbių daromos klaidos		Pavyzdys
	Klaidų skaičius	Procentai	Klaidų skaičius	Procentai	
Prielinksnių vartojimo klaidos	21	58,3	3	14,3	<i>Meilė pas visus individus</i>
Polinksnių vartojimo klaidos	15	41,7	18	85,7	<i>laikotarpis, kurio dėka</i>
Iš viso:	36		21		

Atliktas tyrimas parodė, kad kitakalbiai abiturientai daugiau daro prielinksnių, o gimtakalbiai – polinksnių vartojimo klaidų.

3.1. Rašiniuose dėl slavų kalbos poveikio daroma prielinksnio *pas* vartojimo klaidų, pvz.:

Svarbiausi orientyrai pas Raganą (= *Svarbiausi Raganos orientyrai*) buvo šventasis raštas ir krikščioniški idealai (VATM 33); *Vaikui norėjosi normalių, dorų tėvų, kaip pas visus* (= *kaip visų*) (VATM 78); *Pas juos buvo tik dvasinė meilė* (= *jų meilė buvo tik dvasinė*), tačiau *Mykoliukui to užteko visam gyvenimui* (VATM 79); *Meilė suteikia stiprių emocijų, nes pas tave yra* (= *tu turi daug mylinčių žmonių, kurie suteikia tau stiprybės*) (VATM 326); *Meilė pas visus individus labai skiriasi* (= *Visų individų meilė yra labai skirtinga*) (VATM 500); *Rašytojas buvo iš šių romantikų, pas kuriuos buvo nelaiminga meilė* (= *kurių meilė buvo nelaiminga*) (VATM 552); *Pas laimingus, supančius gražiais jausmais žmones viskas gerai klostosi* (= *Laimingų, gražių jausmų apimtų žmonių gyvenimas klostosi gerai*) (VATM 1995).

Rečiau šio tipo klaidų galima rasti lietuviškų mokyklų moksleivių rašiniuose, pvz.:

<...> *tik pas vienus prisiminimai* (= *vienų prisiminimai*) *glūdi giliai atmintyje, o kiti gyvena prisiminimais* <...> (VA 18); *Pas mus* (= *Mūsų*) *mintyse gyvi kitų žmonių darbai ir prisiminimai* (VA 58).

Iš duomenų matyti, jog neretai kitakalbių abiturientų daromos prielinksnio *į* klaidos nusižiūrėtos iš rusų kalbos, pvz.:

Visa tai galima prilyginti į išmestą žaislą (= *prilygti išmestam žaislui*) <...> (VATM 245); *Romane „Miškais ateina ruduo“ aprašoma apie rudenį nėra į ką* (= *kuo*) *grožėtis* (VATM 326); *Iš dienos į dieną* (= *Diena iš dienos*) *lauki mažo stebuklo* (VATM 1526).

Daugiau netaisyklingų prielinksninių konstrukcijų rasta tautinių mažumų mokyklų abiturientų rašiniuose, pvz.:

a) su prielinksniu *ant*: <...> *dėl meilės mes tampame laimingesni, ant mūsų veidų* (= *mūsų veiduose*) *dažnai atsiranda šypsena* (VATM 298); <...> *tuo tarpu ir nėra ant tiek* (= *tiek*) *sugadinta* <...> (VATM 803);

b) su prielinksniu *nuo*: <...> *romane „Dievų miškas“ kaliniai vilkėjo dryžuotą uniformą, kuri atimdavo nuo* (= *iš*) *jų ne tik fizinę, bet ir moralinę laisvę* (VATM 241); *Tokie žmonės išsiskiria nuo* (= *iš*) *kitų, nes ne visada yra suprasti aplinkinių* <...> (VATM 669);

c) su prielinksniu *prieš*: *Tačiau Jokūbas, nežiūrint į tai, kad prieš to laiko įstatymus esąs* (= *nepaisant to, kad pagal to laiko įstatymus esąs*) *nekaltas, pradeda graužti save* (VATM 192); *Jausdami pareigą prieš kitus* (= *kitiems*) *stengiamės jiems padėti, gerinti jų gyvenimą* (VATM 528).

Kai kuriuose tautinių mažumų mokyklų abiturientų rašiniuose klaidingai vartojami verstiniai žodžių junginiai. Rasta neteiktinų verstinių žodžių junginių su prielinksniu *prie* (plg. rusų k. *при чем здесь*), pvz.:

*Skaitant šį kūrinių kyla klausimas, kas čia ypatingo ir **prie ko čia** (= kuo čia dėta) asmenybės laisvė?* (VATM 76).

Tyrimas rodo, kad nelietuviškos sintaksinės konstrukcijos, atsiradusios dėl slavų kalbų įtakos, dažniau vartojamos tautinių mažumų mokyklų abiturientų rašiniuose.

3.2. Tautinių mažumų mokyklų moksleivių darbuose pasitaiko prielinksnėjančio įnagininko (*su*) *pagalba* konstrukcijų. Šių konstrukcijų pasirinkimą galima grįsti kalbos ekonomijos ir aiškumo principais: polinkį kiek įmanoma trumpiau, t. y. redukuotai, ir aiškiai pasakyti tai, kas norėta (Vaičiulytė–Semėnienė 2016: 32). Ši konstrukcija nusižiūrėta iš rusų kalbos *при помощи*. Pvz.:

*Kažkada jis buvo visai kitoks, bet su laiku **ligos pagalba** (= dėl ligos) pasidarė kažkoks nesavas <...>* (VATM 124). *Rašytojas **su romano pagalba** (= romane) sugebėjo labai tiksliai atsakyti į šitą klausimą* (VATM 186).

Daiktavardžio (*su*) *pagalba* įnagininko konstrukcijų yra ir Vilniaus apskrities lietuviškų mokyklų abiturientų baigiamuosiuose darbuose, pvz.:

*Šį ginklą buvo puikiai įvaldęs ir nuostabiai mokėjo **su jo pagalba** (= juo) skleisti laisvės idėjas žmonėms kunigas Jonas Mačiulis–Maironis* (VA 3); ***Meilės pagalba** (= Mylėdami) žmonės dažnai pasiekia išsvajotųjų tikslų, nugalė baimę, šiltomis spalvomis nuspalvina pilką bei niūrią kasdienybę* (VA 39); *Tai liudija, kad ir kas būtų užmiršta, gali būti prisiminta **garso pagalba** (= garsiai)* (VA 60); *Todėl **lakios fantazijos pagalba** (= būdamas lakios fantazijos) įsikūnija į šikšnosparnį, kad nors akies krašteliu galėtų pamatyti mylimąją ir pabūti šalia jos* (VA 61); *Taigi Irusia, suaugusi ir tapusi moterimi, tik **atminties pagalba** (= prisiminusi) galėjo suprasti, iš kur atsirado jos vertybinis pagrindas* (VA 118).

Dėka rašiniuose vartojamas tiek prielinksniškai, tiek polinksniškai, tačiau dažniausiai kalbant apie daiktus ir reiškinius (plg. rus. *благодаря кому*), pvz.:

*Romantizmo epochos rašytojas Antanas Baranauskas savo kūrinyje „Anykščių šilelis“ **dėka prisiminimų ir vaizduotės galios** (= remdamasis prisiminimais ir vaizduote) labai aiškiai aprašė Anykščių šilelio vaizdą* (VATM 94); *Jie yra dėkingi **gamtai, kurios dėka** turi (= iš kurios gauna) maisto* (VATM 504); *Tik **dėka knygų** (= skaitydami knygas) galime nors įsivaizduoti, kas yra meilė* (VATM 1997); *Pasaulinių karų laikotarpiu **sukauptos patirties dėka** (= sukaupęs patirties) A. Škėma atrado būdą, kaip pabėgti nuo žiaurios*

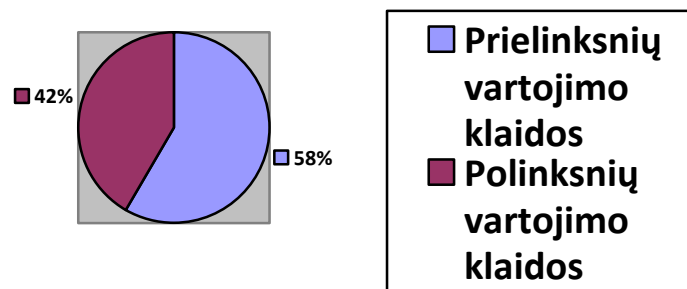
realybės (VA 16); **Nelaisvės dėka** (= *Būdamas nelaisvėje*) *Sruoga atsiduria ties mirties slenksčiu* <...> (VA 71); **Kažkokių įvykių dėka** (= *Įvykus tam tikriems įvykiams*) arba *kartais nuvykus į tą pačią vietą, kur kažkas atsitiko, žmogus staiga gali prisiminti* <...> (VA 72); <...> pagrindinis veikėjas-pasakotojas **bohemiško gyvenimo būdo dėka** (= *gyvendamas bohemišką gyvenimą*) *sugeba nepasiduoti, o meilė Tūlai yra gyvenimo ir džiaugsmo variklis* (VA 87).

Retkarčiais pasitaiko sakinių su polinksniu *atgal* laiko tarpui nusakyti – tai iš rusų kalbos išsiversti žodžių junginiai (plg. rusų k. *напу лет (веков) назад*), pvz.:

Porą metų atgal (= *Prieš porą metų*) *jaučiausi beviltiškai* <...> (VATM 98); **Tačiau porą amžių atgal** (= *prieš porą amžių*) *dėl žiauraus baltaodžių elgesio juodaodžiai buvo imami į vergovę* <...> (VA 36).

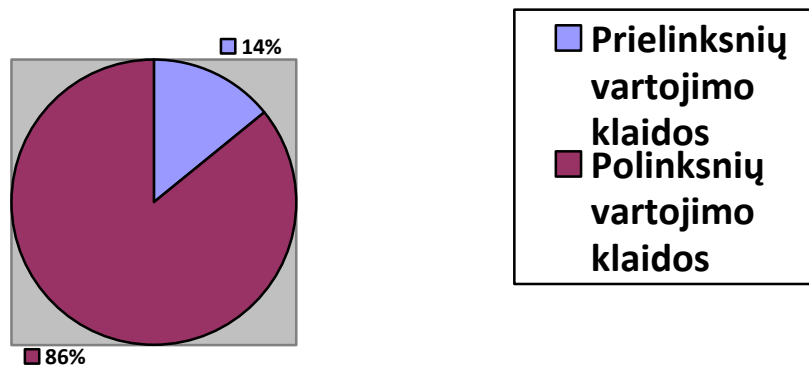
Rastas vienas sakinys, kuriame polinksnio reikšme vartojamas žodis *sąskaita*, pvz.:

Tačiau jei meilė pasiekama kitų sąskaita (= *jei meilė pasiekama skriaudžiant kitus*), *niekada žmogus negalės jaustis pilnai* (= *visiškai*) *laimingas ir mėgautis savo meile* (VA 92).

7 PAV. Prielinksnių ir polinksnių klaidų dažnumas (procentais) VATM

Prielinksnių klaidos kitakalbių abiturientų darbuose sudaro apie 58 proc. (žr. 7 pav.). Dažniau klaidingai vartojami prielinksniai *pas*, *į*, *ant*, rečiau – *prie* ir *su*. Iš netinkamai vartojamų polinksnių (apie 42 proc.) minėtini *pagalba*, *dėka* ir *atgal*. Vertinys *dėka*, kaip rodo tyrimo medžiaga, būdingesnis tautinių mažumų mokyklų abiturientams.

8 PAV. Prielinksnių ir polinksnių vartojimo klaidų dažnumas (procentais) VA

Gimtakalbiai abiturientai mažiausiai linkę daryti prielinksnių ir polinksnių klaidų (žr. 8 pav.). Jų rasta tik 21-ame rašinyje. Tai sudaro apie 14 proc. prielinksnių klaidų, tarp kurių dažnesnės yra netaisyklingos prielinksnių *pas* ir *i* konstrukcijos. Beveik 86 proc. lieka polinksnių klaidoms – pastebėta, kad dažniausiai netaisyklingai vartojamos polinksnių *dėka* ir *pagalba*, retai – *atgal* ir *sąskaita* konstrukcijos.

IŠVADOS

1. Vilniaus apskrities tautinių mažumų ir lietuviškų mokyklų 2014 m. valstybinio lietuvių kalbos ir literatūros egzamino abiturientų rašiniuose rasta trijų tipų sintaksės klaidų – linksnių, prielinksnių bei polinksnių vartojimo ir netinkamos sakinių sandaros. Atlikus duomenų analizę matyti, kad kitakalbiai daro trečdaliu daugiau klaidų. Atliktas tyrimas leidžia daryti apibendrinamąsias išvadas.

1.1. Vienos iš pagrindinių visuose rašiniuose daromų klaidų yra linksnių klaidos, jos ir gimtakalbių, ir kitakalbių rašiniuose sudaro panašų procentą. Gausiausiai klaidų grupei priklauso dvejetainių linksnių nevartojimas, tokių klaidų daugiau rasta gimtakalbių abiturientų darbuose, o to priežastis galėtų būti ta, kad dažniau pasirenkamas toks raiškos būdas.

1.2. Abiejų tipų mokyklų moksleiviai klysta vartodami vietininką: tautinių mažumų mokyklų abiturientų rašiniuose dažnesnės laiko reikšmės vietininkų klaidos, lietuviškų mokyklų – einamojo vidaus vietininko *vardan* klaidos.

1.3. Dideliu skirtumu kitakalbiai abiturientai lenkia gimtakalbius rašiniuose netaisyklingai vartodami galininką, užuot vartoję neiginio kilmininką.

2. Antra sintaksės klaidų grupė – sakinių sandaros ydos.

2.1. Vyraujanti šio tipo klaida yra netaisyklingas padalyvio vartojimas. Ją daro ir tautinių mažumų, ir lietuviškų mokyklų abiturientai. Klaidų pobūdis ir jų santykis rodo, kad gali būti ir ta pati priežastis – nesuvokiama, kad padalyvis netinka šalutiniam to paties veikėjo veiksmui reikšti asmeniniuose sakiniuose.

2.2. Skirtingai negu gimtakalbių, veikiausiai dėl rusų kalbos poveikio, kitakalbių abiturientų rašiniuose gausu konstrukcijų *kad* su bendratimi tikslui reikšti.

3. Trečias klaidų tipas, būdingas ir gimtakalbių, ir kitakalbių rašiniams, – klaidingas prielinksnių ir polinksnių vartojimas.

3.1. Dėl rusų kalbos poveikio tautinių mažumų mokyklų moksleivių darbuose didžiąją prielinksnių klaidų dalį sudaro netinkamai vartojamos prielinksnių *pas* ir *į* konstrukcijos.

3.2. Lietuviškų mokyklų abiturientams būdinga ydinga polinksnių *dėka* ir *pagalba* vartosena.

4. Iš gautų rezultatų matyti, kad rašiniuose pasitaikančios sintaksės klaidos daugiausia atsiradusios dėl slavų kalbų poveikio. Iš rusų kalbos išsiverstų žodžių junginių pasitaiko ir kitakalbių, ir gimtakalbių mokyklų moksleivių darbuose. Pagal analogiją su rusų kalba sintaksinės konstrukcijos sąmonėje įsiteisina kaip norma. Įtaką, matyt, daro ir šeimoje, ir aplinkinių vartojama kalba, taip pat žiniasklaida, kurios ir rašytiniuose, ir sakytiniuose tekstuose gausu abiturientų rašiniams būdingų kalbos klaidų.

LITERATŪRA

Bielinskienė A. 2004: Dėl jungtuko *bei* vartosenos dabartinėje lietuvių kalboje. – *Kalbos kultūra* 77, 119–123.

KP S1: *Kalbos patarimai*. Kn. 2. *Sintaksė: 1. Linksnių vartojimas*. Sud. Rita Miliūnaitė, teksto aut. Vitas Labutis, Aldonas Pupkis ir Jonas Šukys. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2009.

KP S2: *Kalbos patarimai*. Kn. 2. *Sintaksė: 2. Įvairūs dalykai*. Sud. Rita Miliūnaitė, teksto aut. Vitas Labutis ir Aldonas Pupkis. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2009.

Piročkinas A. 1990: *Administracinės kalbos kultūra*, Vilnius: Mintis.

Šukys J. 1998a: *Lietuvių kalbos linksniai ir prielinksniai: vartosena ir normos*, Kaunas: Šviesa.

- Šukys J. 1998b: Taisyklingi ir klaidingi vietininkai, normų ribos. – *Gimtasīs žodis* 4, 43–46.
- Urnėžiūtė R. 2015: Mūsų mokslo ateities kalba. – *Gimtoji kalba* 1, 14–20.
- Vadovėlių rankraščių kalbos apžvalga. Prieiga internete:
<http://www.vlkk.lt/aktualiausiasios-temos/svietimas/vadoveliu-aprobavimas/vadoveliu-rankrasciu-kalbos-apzvalga> (žiūrėta 2016 11 02).
- Vaičiulytė-Semėnienė 2016: Daiktavardžio *pagalba* įnagininko desemantizacija. – *Acta Linguistica Lithuanica* 74, 9–39.

Įteikta 2016 12 05

Priimta 2017 01 20

SOLVITA LABANAUSKIENĖ
Lietuvių kalbos institutas
P. Vileišio g. 5, LT-10308 Vilnius
solvitasl@gmail.com